

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
КАФЕДРА КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА**

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з науково-педагогічної роботи
та соціальних питань і розвитку
Львівського національного університету
імені Івана Франка доц. Лозинський М.В.

«___» _____ 20__ р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ СТАНДАРТИ МІСЦЕВОГО
САМОВРЯДУВАННЯ**

галузь знань **08 «Право»**
спеціальність **081 «Право»**
освітньо-професійна програма ОС Магістр
спеціалізація **«Організаційно-правове забезпечення органів публічної влади»**
дисципліна вільного вибору студента
юридичний факультет

Робоча програма навчальної дисципліни «Міжнародно-правові стандарти місцевого самоврядування» для студентів за галуззю знань 08 «Право», спеціальністю 081 «Право» у межах освітньо-професійної програми ОС Магістр, 2018. – 18 с.

Розробник:

Кобрин Володимир Степанович асистент кафедри конституційного права, кандидат юридичних наук.

*Робоча програма затверджена на засіданні кафедри конституційного права
юридичного факультету
Львівського національного університету імені Івана Франка
(Протокол №1 від «29» серпня 2018 р.)*

Завідувач кафедри

конституційного права _____ д.ю.н., проф. П.Ф. Гураль

« ___ » _____ 2018 р.

Схвалено Вченою радою юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка (галузь знань 08 «Право», спеціальність 081 «Право» у межах освітньо-професійної програми ОС Магістр)

Протокол № ___ від « ___ » _____ 20 ___ р.

« ___ » _____ 2018 р.   Голова _____ д.ю.н., проф В.М. Бурдін

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

найменування показників	галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
кількість кредитів – 3	Галузь знань 08 «Право» спеціальність 081 «Право»	дисципліна вільного вибору студента	
		рік підготовки:	
загальна кількість годин - 90	Освітньо-професійна програма ОС Магістр	1	1
		Семестр	
		1-й	1-й
тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 2	Освітньо-професійна програма ОС Магістр	Лекцій	
		16	6
		практичні (семінарські)	
		16	6
		Лабораторні	
		-	-
		самостійна робота	
		58	78
ІНДЗ:			
вид контролю: залік			

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить для денної форми навчання – 1:1,8; для заочної форми навчання 1:6,5.

Мова навчання: українська

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета: формування системних знань з імплементації міжнародно-правових стандартів місцевого самоврядування, пояснення положень національного та міжнародного законодавства на предмет законодавчого закріплення міжнародно-правових стандартів місцевого самоврядування, ознайомлення із механізмом розв'язання правових колізій у галузі реалізації міжнародно-правових стандартів місцевого самоврядування.

Завдання: вивчити сутність та зміст міжнародно-правових стандартів місцевого самоврядування, узагальнити практику реалізації міжнародно-правових стандартів місцевого самоврядування у сучасній Україні в руслі проведення реформи місцевого самоврядування на засадах децентралізації державної влади.

Результати навчання. В результаті вивчення даного курсу студент повинен:

знати:

- основні категорії, поняття та концептуальні положення, які мають безпосереднє значення для міжнародно-правових стандартів місцевого самоврядування;
- особливості реалізації міжнародно-правових стандартів місцевого самоврядування в Україні та країнах ЄС;
- правові підстави регулювання міжнародно-правових стандартів місцевого самоврядування та їх вплив на розвиток місцевого самоврядування в Україні та країнах ЄС;

вміти:

- аналізувати та правильно застосовувати національне та міжнародне законодавство у галузі місцевого самоврядування;
- проводити аналіз законодавчого закріплення міжнародно-правових стандартів місцевого самоврядування в Україні та країнах ЄС;
- критично оцінювати стан реалізації міжнародно-правових стандартів місцевого самоврядування в Україні та країнах ЄС;

набути навиків:

- чіткого і обґрунтованого донесення до аудиторії власних висновків та пояснень щодо особливостей реалізації міжнародно-правових стандартів в Україні;
- глибокого аналізу проблемних питань та причин недостатнього впровадження міжнародно-правових стандартів у систему самоврядування України;
- спроможності прийняття рішень щодо розв'язання практичних ситуацій, які виникають при реалізації органами місцевого самоврядування міжнародно-правових стандартів місцевого самоврядування.

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ТЕМА 1. ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ СТАНДАРТІВ МІСЦЕВОГО ТА РЕГІОНАЛЬНОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Сутність та правова природа міжнародно-правових стандартів місцевого самоврядування. Роль Ради Європи в розробці міжнародно-правових стандартів місцевого самоврядування та проведенні моніторингу їх застосування. Передумови прийняття та загальна характеристика приписів Європейської хартії

місцевого самоврядування. Передумови прийняття та загальна характеристика приписів Всесвітньої декларації місцевого самоврядування. Передумови прийняття та загальна характеристика приписів Європейської рамкової конвенції про основні принципи транскордонного співробітництва між територіальними громадами або органами влади. Передумови прийняття та загальна характеристика приписів Європейської хартії про участь молоді у муніципальному та регіональному житті.

ТЕМА 2. ЄВРОПЕЙСЬКА ХАРТІЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ 1985 р. ТА ВСЕСВІТНЯ ДЕКЛАРАЦІЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ 1985 р.: ПОРІВНЯЛЬНО–ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Юридичні властивості Європейської хартії місцевого самоврядування: об'єктивна та суб'єктивна складова. Юридичні властивості Всесвітньої декларації місцевого самоврядування. Правовий аналіз Європейської хартії місцевого самоврядування: структурний та змістовний аспект. Правовий аналіз Всесвітньої декларації місцевого самоврядування: структурний та змістовний аспект. Порівняльно–правовий аналіз Європейської хартії місцевого самоврядування та Всесвітньої декларації місцевого самоврядування: юридичні властивості, структура та зміст.

ТЕМА 3. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ДЕКЛАРАЦІЇ ПРАВ МІСТ 1992 р.

Європейська декларація прав міст: історія та сучасність. Характеристика Європейської декларації прав міст: структурний та змістовний аспект. Розвиток основних принципів Європейської декларації прав міст: нормативний аспект.

ТЕМА 4. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ХАРТІЇ МІСТ (МАНІФЕСТ НОВОЇ УРБАНІСТИКИ) 2008 р. ТА ЛЕЙПЦИЗЬКОЇ ХАРТІЇ СТАЛИХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ МІСТ 2007 р.

Європейська декларація прав міст 1992 р.: передумови прийняття та загальна характеристика. Європейська хартія міст I 1992 р.: передумови прийняття та загальна характеристика основних положень. Лейпцизька хартія сталих європейських міст 2007 р.: передумови прийняття та загальна характеристика основних положень. Європейська хартія міст II 2008 р.: передумови прийняття та загальна характеристика основних положень.

ТЕМА 5. ЄВРОПЕЙСЬКА РАМКОВА КОНВЕНЦІЯ ПРО ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО МІЖ ТЕРИТОРІАЛЬНИМИ ОБЩИНАМИ АБО ВЛАСТЯМИ 1980 р. ТА ДЕКЛАРАЦІЯ ЩОДО РЕГІОНАЛІЗМУ В ЄВРОПІ 1996 р.: ПОРІВНЯЛЬНО–ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА

Міжмуніципальна співпраця (inter-communal cooperation): історія та сучасність, принцип муніципального унітаризму; принцип муніципального

федералізму; «горизонтальна» співпраця; «вертикальна» співпраця. Європейська рамкова конвенція про основні принцип транскордонного співробітництва між територіальними громадами або органами влади: передумови прийняття та загальна характеристика основних положень. Реалізація в Україні принципів Європейської рамкової конвенції про основні принцип транскордонного співробітництва між територіальними громадами або органами влади. Аналіз Закону України про транскордонне співробітництво від 24 червня 2004 р. Поняття та сутність «єврорегіону». Участь України в діяльності єврорегіонів.

ТЕМА 6. ЄВРОПЕЙСЬКА ХАРТІЯ УЧАСТІ МОЛОДІ В ГРОМАДСЬКОМУ ЖИТТІ НА МІСЦЕВОМУ І РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ 2003 Р. ТА КОНВЕНЦІЯ ПРО УЧАСТЬ ІНОЗЕМЦІВ У СУСПІЛЬНОМУ ЖИТТІ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ 1992 Р.

Європейська хартія участі молоді в громадському житті на місцевому і регіональному рівні 2003 р.: передумови прийняття та основні положення. Реалізація Європейської хартії участі молоді в громадському житті на місцевому і регіональному рівні 2003 р. в Україні: інституційний та нормативний аспект. Конвенція про участь іноземців у суспільному житті на місцевому рівні 1992 р.: прийняття, аналіз основних положень та реалізація в Україні.

ТЕМА 7. КОНГРЕС МІСЦЕВИХ І РЕГІОНАЛЬНИХ ВЛАД РАДИ ЄВРОПИ ЯК ІНСТИТУЦІЙНА СКЛАДОВА МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ СТАНДАРТІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Конгрес місцевих і регіональних влад Ради Європи: історія створення та сучасний правовий статус. Структура Конгресу місцевих і регіональних влад Ради Європи. Участь Конгресу місцевих і регіональних влад Ради Європи у створенні міжнародно-правових стандартів місцевого самоврядування. Україна і Конгрес місцевих і регіональних влад Ради Європи.

ТЕМА 8. ВПРОВАДЖЕННЯ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ СТАНДАРТІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Ратифікація Україною міжнародних актів в сфері місцевого самоврядування: сучасний стан та перспективи. Хартія українських міст: загальна характеристика положень та принципів. Інституційні аспекти впровадження міжнародно-правових стандартів місцевого самоврядування, участь органів державної влади та місцевого самоврядування у такому процесі. Статус та основні напрямки діяльності Асоціації міст України, Ради регіонів, Ради з питань регіонального розвитку та місцевого самоврядування, Агенції регіонального розвитку та Асоціації агенцій регіонального розвитку. Проблеми впровадження міжнародно-правових стандартів місцевого самоврядування на сучасному етапі розвитку Української держави.

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

назви тем	кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	ус бо го	у тому числі					ус бо го	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	ср		л	п	лаб	інд	ср
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
ТЕМА 1. Загальнотеоретична характеристика міжнародно-правових стандартів місцевого та регіонального самоврядування	11	2	2			7		2	2			6
ТЕМА 2. Європейська хартія місцевого самоврядування 1985 р. та Всесвітня декларація місцевого самоврядування 1985 р.: порівняльно-правовий аспект	12	2	2			8		2	2			6
ТЕМА 3. Загальна характеристика Європейської декларації прав міст 1992 р.	11	2	2			7						12
ТЕМА 4. Загальна характеристика Європейської хартії міст (маніфест нової урбаністики) 2008 р. та Лейпцизької хартії сталих європейських міст 2007 р.	11	2	2			7						12
ТЕМА 5. Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними громадами або властями 1980 р. та Декларація щодо регіоналізму в Європі 1996 р.: порівняльно-правова	11	2	2			7						12

характеристика											
ТЕМА 6. Європейська хартія участі молоді в громадському житті на місцевому і регіональному рівні 2003 р. та Конвенція про участь іноземців у суспільному житті на місцевому рівні 1992р.	11	2	2			7					12
ТЕМА 7. Конгрес місцевих і регіональних влад ради Європи як інституційна складова міжнародно-правових стандартів місцевого самоврядування	11	2	2			7					12
ТЕМА 8. Впровадження міжнародно-правових стандартів місцевого самоврядування в Україні	12	2	2			8		2	2		6
УСЬОГО ГОДИН	90	16	16			58	90	6	6		78

5. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин (денна)	Кількість годин (заочна)
1	Загальнотеоретична характеристика міжнародно-правових стандартів місцевого та регіонального самоврядування	2	2
2	Європейська хартія місцевого самоврядування 1985 р. та Всесвітня декларація місцевого самоврядування 1985 р.: порівняльно-правовий аспект	2	2
3	Загальна характеристика Європейської декларації прав міст 1992 р.	2	
4	Загальна характеристика Європейської хартії міст (маніфест нової урбаністики) 2008 р. та Лейпцизької хартії сталих європейських міст 2007 р.	2	
5	Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між	2	

	територіальними общинами або властями 1980 р. та Декларація щодо регіоналізму в Європі 1996 р.: порівняльно–правова характеристика		
6	Європейська хартія участі молоді в громадському житті на місцевому і регіональному рівні 2003 р. та Конвенція про участь іноземців у суспільному житті на місцевому рівні 1992 р.	2	
7	Конгрес місцевих і регіональних влад ради Європи як інституційна складова міжнародно-правових стандартів місцевого самоврядування	2	
8	Впровадження міжнародно-правових стандартів місцевого самоврядування в Україні	2	2
	Разом	16	6

6. САМОСТІЙНА РАБОТА

№ з/п	Назва теми	Кількість годин (денна)	Кількість годин (заочна)
1	Загальнотеоретична характеристика міжнародно-правових стандартів місцевого та регіонального самоврядування	7	6
2	Європейська хартія місцевого самоврядування 1985 р. та Всесвітня декларація місцевого самоврядування 1985 р.: порівняльно–правовий аспект	8	6
3	Загальна характеристика Європейської декларації прав міст 1992 р.	7	12
4	Загальна характеристика Європейської хартії міст (маніфест нової урбаністики) 2008 р. та Лейпцизької хартії сталих європейських міст 2007 р.	7	12
5	Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями 1980 р. та Декларація щодо регіоналізму в Європі 1996 р.: порівняльно–правова характеристика	7	12
6	Європейська хартія участі молоді в громадському житті на місцевому і регіональному рівні 2003 р. та Конвенція про участь іноземців у суспільному житті на місцевому рівні 1992 р.	7	12
7	Конгрес місцевих і регіональних влад ради Європи як інституційна складова міжнародно-	7	12

	правових стандартів місцевого самоврядування		
8	Впровадження міжнародно-правових стандартів місцевого самоврядування в Україні	8	6
	Разом	58	78

7. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

У ході викладання навчальної дисципліни підлягають використанню методи, спрямовані на:

- формування у студентів інтересу до пізнавальної діяльності й відповідальності за навчальну працю;
- забезпечення мисленнєвої діяльності (індуктивного, дедуктивного, репродуктивного та пошукового характеру);
- а також методи, пов'язані із контролем за навчальною діяльністю студентів.

Серед методів навчання, зокрема, підлягають застосуванню наступні: розповідь, пояснення, бесіда, лекція, демонстрація, спостереження, обговорення, дослідницькі проекти, підготовка презентацій.

8. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Знання та навички студентів, отримані при засвоєнні навчальної дисципліни «Міжнародно-правові стандарти місцевого самоврядування», оцінюються за рейтинговою системою.

Форми поточного контролю включають: оцінювання виконання домашніх самостійних завдань, есе, письмових та контрольних робіт, виконаних під час практичних занять.

Студент може отримати максимально 50 балів за усні відповіді або виконання тестів чи контрольних робіт на практичних заняттях.

Неготовність до заняття або незадовільна відповідь (розв'язання) практичного завдання також підлягають відповідній оцінці і студенту виставляється «0» балів. Отримані у такому разі «0» балів потребують відпрацювання та оцінка, одержана під час відпрацювання враховуються при визначенні середнього балу поточної успішності.

Формою поточного контролю знань є контрольне модульне завдання на задану тему в кінці змістовного модуля. Завдання виконується у письмовій формі і може бути оцінене максимально у 50 балів. Студент, який не виконав завдання або виконав його незадовільно зобов'язаний повторно його виконати.

Формою підсумкового контролю знань та навичок по дисципліні для студентів є залік, який виставляється із урахуванням поточної успішності та оцінки за контрольне модульне завдання.

9. РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЩО ПРИСВОЮЮТЬСЯ СТУДЕНТУ

поточне тестування та самостійна робота				поточна успішність	модуль	сума
T1	T2	T3	T4	T 1-4	T. 1-5	100
				50	50	

Оцінювання знань студента здійснюється за 100 бальною шкалою

Шкала оцінювання: університету, національна та ECTS

оцінка в балах	оцінка ECTS	визначення	екзаменаційна оцінка
90-100	A	відмінно	відмінно
81-89	B	дуже добре	добре
71-80	C	добре	
61-70	D	задовільно	задовільно
51-60	E	достатньо	
до 51	FX	незадовільно з правом перездачі	незадовільно
до 51	F	незадовільно без права перездачі	

90-100 балів (відмінно) - виставляється студенту, який дав повну і правильну відповідь на всі питання, що базуються на знанні нормативно-правових актів, судової практики та спеціальної літератури. Прояви уміння застосування набуті знання до конкретних суспільно-економічних ситуацій та здібності аналізу джерел вивчення даного курсу.

81-89 балів (дуже добре) - виставляється студенту, який дав не цілком повну але правильну відповідь на всі питання, що базується на знанні предмету.

71-80 балів (добре) - виставляється студенту, який дав повну і правильну відповідь, але не на всі питання, або відповідь не базується на всіх складових джерелах вивчення. Тобто знав нормативно-правовий акт та судову практику але не знав інформації, що міститься у спеціальній літературі, чи інформації, яка міститься у інших джерелах. Однак у підсумку його відповідь повинна базуватись не менше ніж на двох базових джерелах.

61-70 балів (задовільно) - виставляється студенту, який не дав вичерпної детальної відповіді на питання контрольних завдань і яка базується тільки на одному із рекомендованих джерел вивчення матеріалу.

51-60 балів (достатньо) - виставляється студенту, який не дав вичерпної (достатньої) відповіді на питання контрольних завдань та не може назвати джерела інформації навчальної дисципліни.

0-50 балів (незадовільно) - виставляється студентові, який виявив значні прогалини в знаннях основного навчального матеріалу, допустив принципові помилки у виконанні передбачених програмою завдань, незнайомий з основною юридичною літературою з дисципліни.

10. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Кобрин В. С. Міжнародно-правові стандарти місцевого самоврядування в Україні. Програма спецкурсу для студентів юридичного факультету. Львів: Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2018.

11. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

ПРАВОВІ АКТИ

1. Конституція України : Конституція, Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141 (зі змінами).
2. Бюджетний кодекс України : Закон від 08.07.2010 № 2456-VI. Відомості Верховної Ради України. 2010. № 50–51. Ст. 572 (зі змінами).
3. Податковий кодекс України : Закон від 02.12.2010 № 2755-VI. Відомості Верховної Ради України. 2011. № 13–14, № 15–16, № 17. Ст. 112 (зі змінами).
4. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1997. № 24. Ст. 170 (зі змінами).
5. Про місцеві державні адміністрації : Закон України від 09.04.1999 № 586-XIV. Відомості Верховної Ради України. 1999. № 20-21. Ст. 190 (зі змінами).
6. Про військово-цивільні адміністрації : Закон України від 03.02.2015 № 141-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 13. Ст. 78 (зі змінами).
7. Про добровільне об'єднання територіальних громад : Закон України від 05.02.2015 № 157-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 13. Ст. 91 (зі змінами).
8. Про співробітництво територіальних громад : Закон України від 17.06.2014 № 1508-VII. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 34. Ст. 1167.
9. Про місцеві вибори : Закон України від 14.07.2015 № 595-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 37–38. Ст. 366 (зі змінами).
10. Про засади державної регіональної політики : Закон України від 05.02.2015 № 156-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 13. Ст. 90.
11. Про стимулювання розвитку регіонів : Закон України від 08.09.2005 № 2850-IV. Відомості Верховної Ради України. 2005. № 51. Ст. 548 (зі змінами).
12. Про столицю України – місто-герой Київ : Закон України від 15.01.1999 № 401-XIV. Відомості Верховної Ради України. 1999. № 11. Ст. 79 (зі змінами).

- 13.** Про транскордонне співробітництво від 24.06.2004 № 1861-IV. Відомості Верховної Ради України. 2004. № 45. Ст. 499 (зі змінами).
- 14.** Проект Закону про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади) № 2217а від 01 липня 2015 р. попередньо схвалений Верховною Радою України 31 серпня 2015 р. URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=55812
- 15.** Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні», 01.04.2014 р. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80>
- 16.** Європейська хартія місцевого самоврядування. Страсбург, 15 жовтня 1985 р. Офіційний переклад. URL : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_036
- 17.** Всесвітня декларація місцевого самоврядування, Ріо-де-Жанейро, 26 вересня 1985 р. Місцеве самоврядування. 1997. № 1–2. С. 95–97.
- 18.** Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями. Мадрид, 21 травня 1980 р. (зі змінами). Офіційний переклад. URL : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_106
- 19.** Переглянута Європейська хартія про участь молоді в громадському житті на місцевому і регіональному рівні. Конгрес місцевих та регіональних влад Європи, 12 травня 2003 р. URL : http://humanrightsinukraine.org.ua/wp-content/uploads/2015/10/eu_charter_ukr.pdf
- 20.** Європейська хартія міст, 17 травня 1992 р. URL : <http://uristinfo.net/2010-12-18-14-34-28/42-pdbilenchuk-mistseve-samovrjaduvannja-v-ukrayini/743-evropejskaja-hartija-gorodov.html>
- 21.** Європейська хартія міст II (маніфест нової урбаністики), 29 травня 2008 р. URL : <http://www.slg-coe.org.ua/wp-content/uploads/2015/05/Principle-9.-European-chart.pdf>
- 22.** Конвенція про участь іноземців у суспільному житті на місцевому рівні, Страсбург, 5 лютого 1992 р. URL : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_318
- 23.** Лейпцизька хартія сталих європейських міст, 24–25 травня 2007 р. URL: http://2.auc.org.ua/sites/default/files/leypcizka_hartiya.pdf
- 24.** Декларація щодо регіоналізму в Європі прийнята 4 грудня 1996 року на засіданні Асамблеї Європейських регіонів (АЄР) в м. Базелі. URL : <http://radaprogram.org/sites/default/files/publications/decentralization.pdf>
- 25.** Рекомендація Ради Європи 39 (1998), 6 березня 1998 р. «Про інкорпорацію Європейської хартії місцевого самоврядування в правові системи країн, які її ратифікували, і про правовий захист місцевого самоврядування». Офіційний сайт Ради Європи. URL : <https://wcd.coe.int>.
- 26.** Рекомендація Ради Європи 48 (1998) «Про місцеву та регіональну демократію в Україні» від 27 травня 1998 р. Офіційний сайт Ради Європи. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://wcd.coe.int>
- 27.** Резолюція Ради Європи 123 (2001) «Про місцеву та регіональну демократію в Україні», 9 листопада 2001 р. URL : <https://wcd.coe.int>
- 28.** Рекомендація Ради Європи 171 (2005), 1 червня 2005 р. «Про «Консультації місцевих влад» – імплементація Європейській хартії місцевого самоврядування – ст. 4.6, 5, 9.6 і 10». URL :

<https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=866597&Site=Congress&BackColorInternet=e0cee1&BackColorIntranet=e0cee1&BackColorLogged=FFC679>

РЕКОМЕНДОВАНІ ПІДРУЧНИКИ, НАВЧАЛЬНІ ПОСІБНИКИ, МОНОГРАФІЇ, НАУКОВІ СТАТТІ

- 1.** Акти європейського права з питань регіональної політики та місцевого самоврядування / Заг. ред. А. П. Яценюка. К.: Парламентське видавництво, 2007. 608 с.
- 2.** Актуальні проблеми становлення та розвитку місцевого самоврядування в Україні: Кол. монографія / В.О. Антоненко, М.О. Баймуратов, О.В. Батанов та ін.; К. : «Атіка», 2007. 864 с.
- 3.** Баймуратов М. А., Григорьев В. А. Роль международных стандартов местного самоуправления в формировании компетенции публичной самоуправленческой (муниципальной) власти. Одесса : «Феникс», 2003. 160 с.
- 4.** Баймуратов М. До питання про вибір національної моделі місцевого самоврядування (частина друга). Публічне право. 2015. С. 70–75.
- 5.** Баймуратов М. О. Європейські стандарти регіонального самоврядування : актуальні питання конституційно-правового забезпечення в Україні. Монографія. Одеса : Фенікс, 2013. 216 с.
- 6.** Баймуратов М. О. Правова природа міжнародних (європейських) стандартів локальної демократії та їх роль у становленні місцевого самоврядування в Україні: питання сприйняття та імплементації. Наукові читання. Присвячені пам'яті В.М. Корецького: Зб. наук. Праць / Київський університет права НАН України. К. : Вид- во Європ. ун-ту, 2008. С. 12–21.
- 7.** Баймуратов М. Правова природа міжнародних стандартів місцевого самоврядування: від міжнародної угоди до імплементації у національне законодавство. Вибори та демократія. 2006. №: 4. С. 17-24.
- 8.** Батанов О. В. Муніципальне право України: Підручник; відп. ред. М. О. Баймуратов. Х. : Одіссей, 2008. 528 с.
- 9.** Батанов О. В. Сучасні міжнародні стандарти у галузі місцевого самоврядування та права людини. Вісник АПСВТ. 2016. №3-4. С. 60-63.
- 10.** Батанов О. В., Кравченко В. В. Компетенція місцевого самоврядування та принципи її формування відповідно до Європейської хартії місцевого самоврядування. Вісник Запорізького національного університету. 2012. № 2. С. 43-50.
- 11.** Бодрова І. І. Міжнародний стандарт права органів місцевого самоврядування на утворення добровільних об'єднань: зміст та проблем реалізації в Україні. Українська державність: становлення, досвід, проблеми. Х. : Право, 2001. С. 48-49.
- 12.** Б о я р с ь к а З. І. Європейська хартія місцевого самоврядування – основа ефективності прийняття управлінських рішень в органах місцевого управління і самоврядування. Юридичний вісник. 2010. № 3. С. 17-20.
- 13.** Булина А. М. Міжнародні стандарти локальної демократії та місцева публічна влада. Форум права. 2013. № 4. С. 44-49.
- 14.** Волков В. Принципи Європейської хартії міст і їхня реалізація в сучасних умовах України. Схід. 2011. № 1. С. 18-20.

15. Глухачов Є. Ф. Європейські стандарти місцевого самоврядування: проблеми та перспективи їх втілення в законодавство України. Державне управління в умовах інтеграції України в Європейський Союз: Матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. участю (29 травня 2002 р., Київ). К. : Вид-во УАДУ, 2002. Т. 2. С. 214-242.

16. Демченко І. С. Стан імплементації європейських правових стандартів місцевого самоврядування в Україні. Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. 2011. № 4. С. 149-157.

17. Децентралізація публічної влади: досвід європейських країн та перспективи України / Бориславська О., Заверуха І., Захарченко Е., та ін.; Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні - DESPRO. К. : ТОВ «Софія». 2012. 128 с.

18. Джерела конституційного права України / Ю. С. Шемшученко, Н. М. Пархоменко, О. В. Скрипнюк та ін.; відп. ред.: Ю. С. Шемшученко, О. І. Ющик. К. : «Наук. думка», 2010. С. 316–352.

19. Досвід впровадження стандартів доброго врядування на місцевому рівні в Україні та інших європейських країнах / В. С. Куйбіда, В. В. Толкованов. К. : ТОВ «Поліграфічний Центр «Крамар», 2010. 258 с.

20. Досвід децентралізації у країнах Європи : зб. док. Пер. з іноз. мов / Заг. ред. В. Б. Гройсмана. К. : Інститут законодавства Верховної Ради України, 2015. 766 с.

21. Європейська хартія місцевого самоврядування та розвиток місцевої і регіональної демократії в Україні: Наук.-практичний посібник/ Упоряд. О. В. Бейко, А. К. Гук, В. М. Князев; За ред. М. О. Пухтинського, В. В. Толкованова. К. : «Крамар», 2003. 396 с.

22. Забезпечення економічної та фінансової самостійності місцевих влад в Україні відповідно до положень Європейської хартії місцевого самоврядування. За матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції «Зміцнення системи місцевих фінансів та між бюджетних відносин в Україні» (15-16 квітня 2004 р., м. Дніпропетровськ) / За ред. І.І. Куліченка, М.О. Пухтинського. Київ, 2004. 174 с.

23. Заяць І. Місцеве самоврядування: генеза законодавства та політики. Право України. 2009. С. 126–133.

24. Камінська Н. В. Міжнародно-правові джерела муніципального права. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2014. № 3. С. 87–92.

25. Камінська Н. Європейське муніципальне право: pro et contra. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична. 2014. № 3. С. 61–68.

26. Кобрин В. С. Деполітизація місцевих виборів як складова частина конституційної реформи в Україні. Від громадянського суспільства – до правової держави : Тези доповідей XIII Міжнародної науково-практичної конференції. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2017. С. 247–251.

27. Колінко Я. Регіоналізація як принцип побудови територіальної організації публічної влади в країнах Європи. Юридична Україна. 2015. № 1. С. 18–22.

28. Конституція України. Науково-практичний коментар / редкол.: В. Я. Тацій (голова редкол.), О. В. Петришин (відп. секретар), Ю. Г. Барабаш та ін. ; Нац. акад. прав. наук України. 2-ге вид., переробл. і допов. Х. : Право, 2011. 1128 с.

29. Копиленко О., Демченко І. Система джерел європейських правових стандартів місцевого самоврядування. Вісник Львівського університету. Серія юрид. 2011. Вип. 54. С. 139–145.

30. Корнієнко М. І. Муніципальне право України. Концептуальні та організаційно-правові питання. Навч. посіб. для ВУЗів / НДІ приватного права і підприємництва та ін. К. : Алерта. 2005. 143 с.

31. Кравченко В. В. Принципи Європейської хартії місцевого самоврядування та їх імплементація в законодавстві України в контексті реформи місцевого самоврядування. Вісник АПСВТ. 2016. № 3-4. С. 56–59.

32. Кравченко В. Проблеми адаптації законодавства України до стандартів і принципів Європейської хартії місцевого самоврядування: імплементація принципів Європейської хартії місцевого самоврядування в національному законодавстві України. Вісник Центральної виборчої комісії. 2008. №: 2. С. 38-41.

33. К у й б і д а В. С. М і с ц е в е с а м о в р я д у в а н н я в У к р а ї н і в к о н т е к с т і р о з в и т к у м і с ц е в о ї д е м о к р а т і ї : м о н о г р а ф і я . Х м е л ь н и ц ь к и й : В и д - в о Х У У П , 2008. 468 с.

34. Левенець А. В. Міжнародно-правові стандарти прав іноземців в місцевому самоврядуванні. Правова держава. 2015. № 19. С. 48–53.

35. Л ю б ч е н к о П. М. М і с ц е в е с а м о в р я д у в а н н я в с и с т е м і і н с т и т у т і в г р о м а д с ь к о г о с у с п і л ь с т в а : к о н с т и т у ц і й н о - п р а в о в и й а с п е к т : а в т о р е ф . д и с . н а з д о б у т т я н а у к . с т у п е н я д - р а ю р и д . н а у к : с п е ц . 12.00.02. Х., 2008. 40 с.

36. Мартиновський Д. П. Втілення міжнародних стандартів місцевого самоврядування у систему законодавства України. Європейські перспективи. 2013. № 1. С. 160-165.

37. Марченко В. Ю. Право голосу іноземців в Україні та за кордоном. Молодий вчений. 2017. № 4. С. 314–318.

38. Місцеве самоврядування в Україні: теорія і практика. Посібник для депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів / Б.А. Руснак. Одеса: 2011. 536 с.

39. Муніципальне право зарубіжних країн: у 3 ч.: навч. посіб. / За заг. ред. П.Ф. Мартиненка. К.: Знання України, 2006. 284 с.

40. Муніципальне право України : Підручник / В. Ф. Погорілко, О. Ф. Фрицький, М. О. Баймуратов та ін. К. : Юрінком Інтер, 2006. 592 с.

41. Петришин О.В., Петришин О. О. Міжнародні стандарти місцевого самоврядування в контексті євроінтеграційних процесів в Україні. Вісник Національної академії правових наук України. № 1 (84). 2016. С. 84-91.

42. Петришина М. О. Міжнародно-правові стандарти у сфері місцевого самоврядування. Х. : Право, 2016. 44 с.

43. Погорілко В. Ф., Баймуратов М. О., Бальцій Ю. Ю. та ін. Муніципальне право України: Підручник. 2-ге вид. доп. К. : Правова єдність, 2009. 720 с.

44. Правові інструменти Ради Європи з питань місцевого і регіонального розвитку та проблеми їх імплементації в Україні / Під ред. В. В.Толкованова. – Київ : Центр досліджень питань місцевого і регіонального розвитку та сприяння адміністративній реформі, 2007. 349 с.

45. Проблеми децентралізації: національний та міжнародний досвід. Збірник матеріалів і документів /Науковий редактор: М. О. Пухтинський. К. : «Атіка», 2006. 744 с.

46. Пухтинський М. О. Трансформація системи місцевого самоврядування в контексті реалізації міжнародно-правових стандартів місцевої демократії. Вісник АПСВТ. 2016. №3-4. С. 63-67.

47. Ровинська К. І.Принципи Європейської хартії місцевого самоврядування як основа формування місцевого самоврядування в Україні. Державне будівництво. 2013. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2013_1_31

48. Розвиток міжмуніципального співробітництва: вітчизняний та зарубіжний досвід / під редакцією В. В. Толкованова. К. : Видавництво «Крамар», 2011. 261 с.

49. Розвиток місцевих фінансів в Україні та інших державах-членів Ради Європи / Деві К., Петері Г., Росіхіна В.Ю., В.В. Толкованов. К:«Крамар», 2011. 240 с.

50. Софінська І. Д. Міжнародно-правові стандарти місцевого самоврядування: навч. посібник. Львів : «Каменярь». 2016. 241 с.

51. Софінська І. Д. Поняття, сутність та походження принципу субсидіарності у муніципальному праві. Держава і право: Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2008. Вип.: 41. С. 279-284.

52. Софінська І. Д. Принцип субсидіарності крізь призму Європейської хартії місцевого самоврядування. Порівняльне правознавство: сучасний стан і перспективи розвитку. Зб. статей /// За ред. Ю. С. Шемшученка, Л. В. Губерського, І. С. Гриценка; упор. О.В. Кресін. – К. : «Логос», 2009. С. 333–335.

53. Софінська І. Д. Теоретичне становлення принципу субсидіарності у місцевому самоврядуванні. Вибори та демократія. 2008. Вип.: 4 (18). С. 43–48.

54. Теліпко В. Е., Панасюк С. А. Науково-практичний коментар закону України про місцеве самоврядування в Україні. К. : ЦУЛ, 2011. 400 с.

55. Транскордонне співробітництво / Мікула Н. А., Толкованов В. В. К. : видавництво «Крамар», 2011. 259 с.

56. Трояновський В. В. Європейська хартія місцевого самоврядування як фундамент розвитку місцевої демократії у державах Європи. Державне управління: теорія та практика. 2009. № 2. URL: http://www.academy.gov.ua/ej/ej10/doc_pdf/Troyanovsky.pdf

57. Фоміна Д. С. Принципи Європейської хартії місцевого самоврядування 1985 року та інших міжнародно-правових актів щодо правової організації місцевого самоврядування. Державне управління. Наукові праці. 2013. Вип. 214. Том 226. С. 109–113.

58. Шаповал В. Сутнісні характеристики місцевого самоврядування. Право України. 2002. № 3. С. 48–54.

12. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

Верховна Рада України

<http://www.rada.gov.ua>

Кабінет Міністрів України

<http://www.kmu.gov.ua>

Представництво Ради Європи в Україні

<http://www.coe.kiev.ua/>

Рада Європи

<http://hub.coe.int/>

Асоціація міст України

<http://www.auc.org.ua/>

Реформа децентралізації влади

<http://decentralization.gov.ua/>

Національний інститут стратегічних досліджень

<http://www.niss.gov.ua>